

ניכור הורי במצבי פרידה וגירושין אצל חרדים לשעבר.

ניכור הורי במצבי פרידה וגירושין אצל חרדים לשעבר

כתיבה: ד"ר יסכה מוניקנדס-גבעון | אישור: עדו אבגר

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

תאריך: כ"ח בכסלו תשפ"ו, 18 בדצמבר 2025

סקירה

תוכן העניינים

2.....	תמצית.....	
5.....	מבוא	1.
6.....	סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה	2.
6.....	תסקיר	2.1
7.....	קביעת טובת הילד	2.2
8.....	הגוף האחראי על עריכת התסקיר	2.3
10.....	הבטחת איכות התסקיר	2.4
11.....	חוות דעת שאינן תסקיר	2.5
13.....	קשיי קשר וניכור הורי במשפחות שבהן אחד ההורים חרדי לשעבר	3.
14.....	גירושין שבהם אחד מההורים עזב את הקהילה החרדית	3.1
17.....	ניכור הורי	3.2
18.....	הפעלת לחץ על גורמי רווחה	3.3
19.....	התמודדות ההורה החרדי לשעבר	3.4
20.....	(היעדר) נתונים	4.
22.....	דרכי טיפול	5.
22.....	מיתון השפעות חיצוניות	5.1
25.....	חוות דעת שאינן תסקיר	5.2
25.....	מענים מותאמים	5.3
27.....	סיכום	6.

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת הוועדה לענייני צעירים, והוא עוסק בניכור הורי במצבי פרידה וגירושין אצל חרדים לשעבר. המסמך ממוקד במאפיינים הייחודיים של ניכור הורי במשפחות שבהן אחד ההורים הוא חרדי לשעבר, ובהתערבות שירותי הרווחה בסכסוך גירושין בעצימות גבוהה, כאשר אחד ההורים עזב את החברה החרדית.

רקע

- ניכור הורי הוא מצב שבו ילד מסרב לקיים קשר שוטף – או אף רופף עם ההורה – עד כדי סירוב מלא. הניכור הוא על פי רוב תוצר של הדינמיקה המשפחתית והסביבתית בעקבות הגירושין. הרחבה על תופעת הניכור ההורי, קשיי קשר ודרכי הטיפול בו באוכלוסייה הכללית אפשר למצוא במסמכים קודמים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת.¹
- ניכור הורי כאשר אחד ההורים הוא חרדי לשעבר מושפע משני גורמים מרכזיים: **1. חשיפה של הילד לעולם שאינו חרדי** - לחשיפה כזו עשויות להיות השלכות המקשות על הקביעה מהי טובת הילד, בשל ההתנגשות שבין חשיבות הקשר של הילד עם שני הוריו לבין שמירה על אורחות חייו של הילד וצמצום הפגיעה בו; **2. מעורבות גבוהה של הקהילה החרדית בסכסוך הגירושין** הרואה בהורה החרדי לשעבר איום על הקהילה ועל משפחה, לרבות טענות ללחצים המופעלים על העובדת הסוציאלית (להלן: עו"ס) לעניין סדרי דין, שלרוב משתייכת בעצמה לקהילה החרדית.
- כאשר יש חוסר הסכמה בין ההורים על משמורת וזמני שהות או טענות לניכור הורי, בית המשפט נדרש להתערב בהליכי גירושין. במקרה כזה הוא יכול לבקש חוות דעת באמצעות תסקיר של עו"ס לעניין סדרי דין העורכת תסקיר – כלומר בוחנת לעומק את המצב המשפחתי ומגבשת **המלצות בכל הקשור למשמורת ולזמני שהות באופן שבו תשמר טובת הילד**. נוסף לתסקיר, השופט יכול לבקש חוות דעת של **אפוטרופוס לדין** – אם מונה כזה לקטין – וכן לבקש חוות דעת **מיחידות הסיוע שליד בתי המשפט**, או **למנות מומחה** – מטעמו או לבקשת הצדדים.

תסקיר

- **הגוף האחראי על עריכת התסקיר** – לפי משרד הרווחה והביטחון החברתי (להלן: משרד הרווחה), בהתבסס על חקיקה בקשר להסדרת שירותי הרווחה, הרשויות המקומיות אחראיות בדרך כלל על עריכת התסקיר ומשרד הרווחה הוא גורם מנחה ומפקח בלבד. לפי משרד המשפטים, מכיוון שבחוק העוסק בעבודת העו"ס לסדרי דין אין התייחסות מפורשת לגורם העורך את התסקיר, אם יש קושי בנוהל הקיים אפשר להתאימו לצרכים משתנים.

¹ יסכה מוניקנדם-גבעון, [מדיניות לטיפול במצבי ניכור הורי](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בדצמבר 2019; יסכה מוניקנדם-גבעון, [נהלים לשמירה או הגבלה של קשר בין הורים פוגעים לילדיהם בהליכי פרידה וגירושין](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 ביוני 2023.

- בבחינת הכללים לשיוך הפונה לרשות מקומית נמצא כי יש מצבים שבהם שירותי רווחה בכלל, ותסקיר בפרט, **ייערכו על ידי רשות מקומית אחרת**, כגון במקרה של היכרות עם העו"ס לעניין סדרי דין, שעלול לגרום לניגוד עניינים או בשל סיכון שיכול להיגרם לפונה.
- **הבטחת איכות התסקיר** – לפי משרד הרווחה, הכשרה והדרכה, בקרה פנים-מחלקתית, קיום ועדת תסקירים לבחינה נרחבת יותר במצבים משפחתיים מורכבים והגנה על התסקיר בבית המשפט מבטיחים את מקצועיות העו"ס ועמידתה בפני לחצים.

טובת הילד

- **לפי משרד הרווחה, חשיפה של הילד לאורח חיים שאינו חרדי יכולה לגרום לו לשלם מחירים אישיים ובהם: בלבול, כעס, ערעור על יסודות העולם הדתי והערכי, וכן מחירים חברתיים**, כגון סכנת סילוק ממסגרות חינוכיות, פגיעה בשידוכים, חרם ונידוי. במחירים אלה יש להתחשב בעת קביעת טובת הילד בתסקיר, לצד חשיבות שמירת הקשר עם שני ההורים.
- **לפי טענת ארגוני החברה האזרחית, טובת הילד היא הקשר עם שני הוריו והיא עולה על הפגיעה האפשרית בשינוי באורחות חייו של הילד או מחשיפת העולם החילוני בפניו**. ליווי מקצועי יכול לסייע להכיל בהדרגה את השינוי הקיצוני שהמשפחה עוברת, אך התעלמות עשויה ליצור נזקים רגשיים ארוכי טווח.

התערבות הקהילה והפעלת לחץ על גורמי רווחה

- יש הסכמה של משרד הרווחה ומשרד המשפטים עם ארגוני חברה אזרחית על כך שיש מקרים שבהם קהילה חרדית התערבה בסכסוכי גירושין. עם זאת **אין הסכמה על היקף התופעה ועל דרכי הטיפול בה**.
- נטען כי התערבות קהילתית יכולה ליצור חוסר איזון בין הצדדים. עוד נטען **כי ננקטות פעולות שונות כנגד ההורה שעזב את הקהילה: התגייסות הקהילה למימון המאבק המשפטי בהורה החרדי לשעבר; הכפשת ההורה המנוכר והאשמתו וערעור התפיסה של הילד על עולמו הערכי והמוסרי של ההורה שעזב את החברה החרדית ועוד**. עוד **נטען כי קורה שעו"ס לעניין סדרי דין מהקהילה החרדית תכתוב תסקיר שאינו מאוזן, מכיוון שהיא נמצאת תחת לחץ של רבני קהילות ומשפחות שיש להן מעמד בקהילה**.
- לעיתים קרובות חרדים לשעבר **נעדרי משאבים כספיים למימון ייצוג ראוי בבית המשפט ולעיתים הם גם חסרים משאבים נפשיים** להתמודדות מול כוחות קהילתיים חזקים ומאורגנים.

נתונים (והיעדר נתונים)

בשנת 2024 הוגשו כ-16,700 תסקירי פרידה וגירושין בעניינין של כ-10,400 משפחות, רובן (73%) הוגדרו כמתמודדות עם קשיים בקשר הורה-ילד. **למשרד הרווחה אין נתונים על מספר המשפחות בסכסוך גירושין בעצימות גבוהה שהופנו לעו"ס לעניין סדרי דין, שבהן אחד מבני הזוג הוא חרדי לשעבר**. גורמים בחברה האזרחית מדווחים על כמה **עשרות תיקים פעילים** שיש בהם ניכור הורי וקשיי קשר עם הילדים במצבי פרידה וגירושין של חרדים לשעבר, ועל כמה מאות מקרים (כ-350) שטופלו על ידיהם לאורך השנים.

דרכי טיפול

- כלל הגורמים העוסקים בסוגייה מסכימים שיש חשיבות בשיתוף הפעולה בין עו"ס לעניין סדרי דין לקהילה החרדית. עם זאת, **נטען על ידי צעדים, סיוע משפטים להורים יוצאי החברה החרדית, כי צמצום השפעות חיצוניות יוכל להשאיר את הליכי קבלת ההחלטות בידי ההורים ולמתן את הסכסוך**, הן מבחינת ההשפעה על העו"ס והן מבחינת ההשפעה על הילד ועל הקשר שלו להורה. לפיכך הוצע לעבוד עם **הקהילה החרדית עצמה באמצעות העלאת המודעות** לנזקים הנגרמים לילדים במסגרת סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה וניתוק הקשר של ההורה המנוכר מילדיו.
- לצד זאת, ארגוני חברה אזרחית ואנשי מקצוע בתחום הציגו **שבמקרים שבהם יש חשד למעורבות גבוהה של הקהילה התסקיר ייערך על ידי גורמים שאינם שייכים לקהילה שאליה שייכת המשפחה**. הצעה זו נדחתה על ידי משרד הרווחה בטענה כי הוא אינו אחראי על עריכת התסקיר אלא הרשויות המקומיות. כאמור לעיל, נמצאו תקדימים שבהם אפשר להחליף את הרשות העורכת את התסקיר, וכן כאמור לעיל, לפי משרד המשפטים, במקרה שבו הנהלים הקיימים אינם משרתים את הצרכים אפשר לקבוע נהלים אחרים.
- גורמי חברה אזרחית טענו כי **נדרשים פתרונות מותאמים לאוכלוסייה שבה אנו עוסקים. עוד נטען על ידיהם כי יש לקבוע פרוטוקול ייעודי לטיפול, ליווי ומעקב, שיעסוק גם בדרכים למציאת פתרונות** שיאפשרו להורים לגדל את ילדיהם עם שתי דמויות הוריות, שכל אחת מהן **מתפשרת** וחיה עם המורכבות שבחיהם. משרד הרווחה נמסר בהקשר זה כי **לעמדתו מדובר בתופעה שאינה ייחודית למצב של עזיבה של החברה החרדית של אחד ההורים**, אלא למצבים שבהם יש פערים בין אחד ההורים לקהילה, ולכן אין צורך בקביעת פרוטוקול ייעודי.
- **עוד צוין על ידי משרד הרווחה כי ככלל, כאשר יש טענות על עבודת עו"ס לסדרי דין הן מטופלות על ידי הנהלות המחלקות לשירותים חברתיים**, ובמקרים מסוימים יש גם מעורבות של גורמי הפיקוח. נוסף על כך, בידי ההורים יש אפשרות לחקור את העו"ס שכתבה את התסקיר בבית המשפט, ולבקש מבית המשפט לבחון את הליך הפקתו. יתר על כן, ההורים גם רשאים לבקש מבית המשפט להביא חוות דעת של גורמים אחרים.
- גורמי חברה אזרחית המליצו לכנס **ועדה משותפת** לנציגי משרד הרווחה, משרד המשפטים, ארגוני חברה אזרחית וארגוני חרדים לשעבר, כדי לדון בהיבטים הייחודיים של המצב ולבחון פתרונות ייעודיים; כמו כן, על רקע מחסור במרחבים שבהם ההורה החרדי לשעבר יכול להיפגש עם ילדיו מבלי לחשוף אותם לסביבה שאינה חרדית, הומלצה המלצה **להקצאת מרחב ייעודי ניטרלי, ובו חדרים שיהיו מותאמים** למפגש עם הילדים. מרחב כזה יהיה ללא פיקוח.

1. מבוא

ניכור הורי הוא מצב שבו ילד מסרב לקיים קשר שוטף או אף רופף עם ההורה, עד כדי סירוב מלא. על פי רוב, הניכור הוא תוצר של הדינמיקה המשפחתית והסביבתית שהתפתחו אגב הגירושים.² לפי משרד הרווחה ניכור הורי היא תופעה שקיימת בכל קבוצות האוכלוסייה בישראל והיא ביטוי קצה לנושא רחב יותר של קשיים בקשר הורה-ילד המתפתח בעקבות פרידה וגירושין. לצד זאת, **בחברות מסוימות, ובהן החברה החרדית והחברה הערבית והבדואית, לניכור הורי יש מאפיינים ייחודיים, הנובעים מן הקהילתיות החזקה ומן הרצון להגן על המאפיינים הייחודיים של חברי הקהילה.**³

בתשובת משרד המשפטים על פנייתנו צוין שרוב המשפחות המתגרשות מצליחות להגיע להסכמות ללא מעורבות בית המשפט ושירותי הרווחה, ונדרשות לאישור בית המשפט רק לאחר שנוכח כי ההסכם הוא לטובת הקטין, בהתאם להוראות חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות.⁴ כשההורים אינם מסכימים ביניהם באשר לזמני שהות, באשר למי יחזיק בקטין ומה יהיו הזכויות של מי שאינו מחזיק בו, **בית המשפט יקבע את ההסדרים לפי טובת הילד כשיקול מרכזי.**⁵ כך גם במקרה שבו ההסכם אינו נשמר או שחלו שינויים הדורשים תיקונים, כגון ניתוק קשר.⁶

כפי שיידון בהרחבה בהמשך, גם בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה, שבהם אחד ההורים עזב את החברה החרדית תקפים אותם תהליכים שמטרתם קביעת טובת הילד, אך אלה מושפעים משתי סוגיות מרכזיות, שהן ייחודיות לאוכלוסייה זו:

א. יציאת אחד ההורים מהחברה החרדית עשויה להוביל לחשיפה של עולם שאינו

חרדי בפני הילד. עשויות להיות לכך השלכות המקשות על קביעת טובת הילד בשל ההתנגשות שבין חשיבות הקשר של ילד עם שני הוריו לבין שמירה על אורחות חייו של הילד וצמצום הפגיעה בו.

ב. מעורבות גבוהה של הקהילה החרדית בסכסוך הגירושין עלולה לגרום ללחצים

שמטרתם לקדם הסדרי ראייה שמטיבים עם ההורה שנשאר בקהילה החרדית, לרבות

² יעל הרמל ורונית צור, "ילדים כקורבנות בהליכי פירוד וגירושין", בתוך ד' הורוביץ, י' בן-יהודה ומ' חובב (עורכים), **התעללות והזנחה של ילדים בישראל: הנפגעים, אכיפת החוק והמשפט, רפואה, חינוך ורווחה**, אשלים, 2007.

J.B. Kelly & J.R. Johnston. "The Alienated Child: A Reformulation of Parental Alienation Syndrome", 39 *FAM. Ct. Rev.*, 2009, 249-250.

³ מרים בן לולו, עו"ס ראשית לעניין סדרי דין, ליאת ארנטל, מנהלת תחום מערך הדרכה ופיתוח ידע ורויטל כץ עו"ס ארצית לעניין סדרי דין, אגף בכיר משפחות ילדים ונוער בקהילה, מינהל שירותים חברתיים ואישיים, משרד הרווחה והביטחון החברתי, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 12 בנובמבר 2025 (להלן: תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3).

⁴ [חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#), התשכ"ב-1962, סעיף 24.

⁵ שם, סעיף 25.

⁶ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025; [חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#), התשכ"ב-1962, סעיף 25.

בית המשפט מתערב במצבים שבהם אין הסכמה בין ההורים על הסדרי ראייה וזמני שהות

לעיתים, יציאה של הורה מהחברה החרדית עלולה לגרום לקשיי קשר עם הילדים

מעורבות גבוהה של
הקהילה החרדית
בסכסוך הגירושין
עלולה לגרום ללחצים
שמטרתם לקדם
הסדרי ראייה
שמטיבים עם ההורה
שנשאר בקהילה
החרדית

טענות ללחצים המופעלים על העובדת הסוציאלית (להלן: עו"ס) לסדרי דין (הממונה על ידי בית המשפט לקביעת טובת הילד) שלרוב משתייכת בעצמה לקהילה החרדית, ולעיתים גם מתגוררת באותו יישוב המגורים של הילד.

כדי לדון בסוגיות אלו ובסוגיות נוספות בהרחבה נסקור בקצרה את הכלים שיש למדינה בהתערבות בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה. לאחר מכן, נציג את הסוגיות הקשורות ליישום כלים אלה, במקרים שבהם אחד ההורים עזב את החברה החרדית תוך בחינת המדיניות הממשלתית וטענות החברה האזרחית על אופן היישום.

2. סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה

2.1 תסקיר

תסקיר מבוסס על
חקירה מעמיקה של
המצב המשפחתי
והקשר בין ההורים
והילד ומתן המלצות
מעשיות להבנייה
ולשמירה של הקשר
שבין ההורים והילד

כאמור לעיל, במקרים של סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה בית המשפט נדרש לעיתים להתערב כדי לסייע למשפחה – למשל לקבוע למשפחה את ההסדרים הטובים ביותר בעבור הילד או הילדים. לעיתים בית המשפט מחליט כי יש צורך בהתערבות של עו"ס לסדרי דין (שבדרך כלל מועסק במחלקה לשירותים חברתיים ביישוב המגורים של הילד) כדי שיבחן את המצב המשפחתי לעומק ויגיש חוות דעת פסיכו-סוציאלית, המכונה תסקיר.⁷ בהוראת התע"ס 3.20 מוסבר כי מטרת התסקיר היא לגבש המלצות בכל הקשור למשמורת ולזמני שהות באופן שבו תישמר טובת הילד.

לכתיבת התסקיר יש הנחיות והיא נעשית בפורמט קבוע: התמקדות בצרכיו של הקטין; ביכולת ההורים לספק את הצרכים האלה; הפרדה בין צורכי ההורה וצורכי הילד; יכולת ההורים להתמקד בצורכי הילד ולא בסכסוך ההורי; כוחות מקדמים וכוחות מעכבים של ההורים; מציאות חייהם ועוד.

נוסף על כך, נבחנות כמה חלופות להמלצות.⁸ כתיבת התסקיר מלווה גם בהתערבות מול המשפחה, כדי להפחית את רמת הקונפליקט ולהגיע להסכמות באשר לשמירת צרכיו של הקטין, תוך קבלת אחריות משותפת על הילד וכן סיוע בבנייה ובשמירה על הקשר של הילד עם שני הוריו. במקרים שבהם על סמך אבחון נראה כי יש סיכוי לקיים את שלמות המשפחה או לצמצם קונפליקטים בין בני הזוג, הם יופנו לטיפול זוגי או משפחתי, כדי להבטיח ליחסים תקינים בין הילדים להוריהם גם לאחר הפרידה – ולכל הפחות ליצור לכך סיכוי.⁹

לפי משרד הרווחה התסקיר מדגיש את חשיבות רווחתו של הילד וצמצום היקף הפגיעה בו נוכח הפגיעה שממילא מתרחשת בעקבות פרידת הוריו. התסקיר אינו פועל למיצוי זכויות ההורים,

⁷ חוק הסעד (סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים), התשט"ו-1955, סעיף 2.

⁸ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3; הוראות תע"ס 3.20, סעיף 5, תפקידו ודרכי עבודתו של עובד סוציאלי לעניני סדרי דין, 30 בדצמבר 2014.

⁹ הוראות תע"ס 3.20, סעיף 5, תפקידו ודרכי עבודתו של עובד סוציאלי לעניני סדרי דין, 30 בדצמבר 2014.

אלא מתמקד בטובת הקטינים.¹⁰ אך עם זאת, גם צמצום הסכסוך בין ההורים הוא חלק מטובת הילד והדעת ניתנת על כך.¹¹

2.2 קביעת טובת הילד

העקרונות והשיקולים שיש לכלול בהגדרת המונח "טובת הילד" אינם מפורטים כיום בחוק ואין בו התייחסות לקריטריונים שלפיהם צריכה להיבחן טובת הילד או כיצד יש לקבל החלטה בעת התנגשות בין עקרונות שלפיהם קובעים את טובת הילד, כגון זכותו לקשר עם שני הוריו לצד זכותו ליציבות ולצמצום הפגיעה בו.¹²

בעבר נעשו ניסיונות להבניית שיקול הדעת וקביעה בחקיקה אילו שיקולים יש לשקול בעת קביעת טובת הילד, כגון הצעת חוק ממשלתית הורים וילדיהם התשע"ה-2014,¹³ שהונחה על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, אך לא קודמה מעבר לכך. בהצעת החוק הוצע לקבוע כי יש להתחשב בגורמים שלהן בעת בחינת טובת הילד: התפתחות; צרכי הילדים והגנה עליהם; מוגבלות; יציבות ביחסים המשפחתיים; רצון הילד; הבטחת קשר ישיר עם ההורים; מימוש אחריות הורית; מידת הטיפול עד לפרידה ועוד (סעיף 11ב). נוסף על כך, לפי ההצעה, אם אין בשיקולים אלה כדי להכריע, יינתן משקל מכריע לשמירת היציבות בחיי הילד (סעיף 11ג).¹⁴

לפי משרד המשפטים גם כיום וגם בהתאם להצעת החוק, אורח החיים של כל אחד מההורים אינו שיקול בהכרעה על טובת הילד (אלא אם אורח החיים אינו מאפשר לגדל את הילד, כגון אסירים או התנהגות מסכנת). עם זאת, **שינוי באורח החיים של הילד או של אחד ההורים עשוי להבחן כאחד מהגורמים שיכולים להשפיע על טובת הילד, כמו גם בחינת תפקודם של ההורים ומעורבותם בגידול הילד.**¹⁵

גם לפי משרד הרווחה, אורח החיים אינו שיקול בהכרעה מהי טובת הילד, אך לעיתים קרובות יש כעס רב בין בני הזוג על עצם הגירושין או על השינוי באורחות החיים של אחד ההורים ועל הנזק למשפחה בעקבות זאת – כעס שעשוי להשפיע על טובת הילד. במצב כזה **תפקיד העו"ס לסדרי דין למקד את תשומת הלב ההורית במצבו של הילד ובצרכיו, בהתמודדותו האישיות והחברתיות ובדרכים לסייע לו לעבור תהליך הסתגלות לתא משפחתי חדש.**

¹⁰ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

¹¹ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר.

¹² שם.

¹³ [הצעת חוק הורים וילדיהם התשע"ה-2014](#)

¹⁴ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

¹⁵ שם.

במקרים שבהם ההורים עסוקים מאוד בסכסוך ההורי, ומתקשים לראות את מקומו של הקטין ואת צרכיו, יומלץ לבית המשפט להפנות את המשפחה לליווי מקצועי על ידי גורמי טיפול.¹⁶

ממשרד הרווחה נמסר כי בעת כתיבת המלצות התסקיר והטיפול במשפחה, **נשקלים שיקולים נוספים הקשורים לתמונה הכוללת של המצב המשפחתי**. לפי המשרד, הניסיון המקצועי המצטבר מראה כי בחלק מהמשפחות המופנות לתסקיר **הגירושין מציפים לעיתים בעיות בתפקוד ההורי, שהיו עוד קודם לסכסוך הגירושין**, ובהתאם לכך יומלצו ההמלצות או יוחלט על התערבות טיפולית אחרת.¹⁷

בתוך כך צוין כי אם זמני השהות אינם שוויוניים, **עו"ס המשפחה במקום מגורי ההורה תמשיך ללוות את ההורה ולסייע לו לשמור על קשר עם ילדיו** ככל האפשר, וככל שההורה יחפוץ בכך. יתר על כן, אם יש צו שיפוטי המורה לקדם את הקשר הורה-ילד, גם העו"ס לסדרי הדין תמשיך להתערב בטיפול במשפחה.¹⁸

2.3 הגוף האחראי על עריכת התסקיר

חוק הסעד (סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים), התשט"ו-1955,¹⁹ שבו הוסדרה עבודת העו"ס לסדרי דין, אינו כולל התייחסות מפורשת לאופן קביעת זהות העו"ס הספציפי שיערוך את התסקיר. עם זאת, בסעיף 2 לחוק הסעד התשי"ח-1958,²⁰ המתייחס לכלל השירותים הסוציאליים, נקבע כי **"רשות מקומית תקיים מחלקה לשירותים חברתיים לשם טיפול סוציאלי בנזקקים והגשת סעד להם"**.

בתקנות שירותי הסעד (כללי השתייכות) התשפ"ד-2023 העוסקות בכללי קביעת הרשות המקומית שתיתן את השירותים הסוציאליים כי "אם מענו הרשום של אחד מהורי הקטין הוא בתחום רשות מקומית השונה מזו של משנהו – (השיוך יהיה) לפי המען הרשום שבתחום הרשות המקומית **שבה מתקיים מרכז חיי של הקטין**".²¹ לפי משרד הרווחה, בהתאם לכך כתיבת התסקיר, שהוא שירות סוציאלי, היא באחריות הרשות המקומית.

לפי משרד המשפטים, בהיעדר התייחסות לשאלה מי יהיה העו"ס שיערוך את התסקיר לפי חוק הסעד (סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים) המסדיר את עבודת עו"ס לסדרי דין,²² **משרד הרווחה אחראי לקבוע כיצד הוא מבצע את הוראות בית המשפט**. החלטה ניהולית

¹⁶ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

¹⁷ שם.

¹⁸ שם.

¹⁹ [חוק הסעד \(סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים\), התשט"ו-1955](#).

²⁰ [חוק שירותי הסעד התשי"ח-1958](#).

²¹ [תקנות שירותי הסעד \(כללי השתייכות\), התשפ"ד-2023](#).

²² [חוק הסעד \(סדרי דין בעניני קטינים, חולי נפש ונעדרים\), התשט"ו-1955](#), סעיף 2.

לפי משרד הרווחה,
הרשות המקומית
אחראית לעריכת
התסקיר

כזאת יכולה להיות שכל רשות מקומית תהיה אחראית לתסקיר של מי שרשום בתחום שיפוטה. עם זאת, **אם אופן ניהול ההנחיות וביצוען יוצרים בעיה מהותית, משרד הרווחה יכול לקבוע נהלים אחרים.** משרד המשפטים אינו צד בעניין, אך יכול להיות שותף בבחינת נהלים או תיקונים לחקיקה.²³

לצד האחריות של הרשויות המקומיות על עריכת התסקיר, משרד הרווחה **מפקח על העובדים הסוציאליים.** לדבריו, הפיקוח מבוצע באמצעות מערך הפיקוח מחוזי, כולל נוכחות בוועדות תסקירים (ראו פירוט על כך בהמשך) וטיפול בתלונות הורים, וכן באמצעות הדרכה ופעולות נוספות כמצוין להלן. במקרים של טענות למעורבות חיצונית, המשרד עורך בירור מול הרשות המקומית. אם להורה יש השגות על המלצות העו"ס הוא יכול לערור לפני ועדת ערר בכתב, או לפנות לבית המשפט ולבקש הכרעה.²⁴

לפי משרד הרווחה, למרות שבדרך כלל שירותי הרווחה, לרבות תסקירים, ניתנים על ידי הרשות המקומית שבה מתגורר הילד, יש מצבים שבהם רשות מקומית אחרת, שהפונים אינם משויכים אליה, תיתן את השירותים החברתיים. לפי המשרד, בסעיף 8(ד) בתת-סיפים (2)–(4) לתקנות שירותי הסעד מוגדרים המקרים שבהם ממונה במשרד הרווחה מוסמך להורות על סטייה מהנורמה הקבועה בתקנות, כגון אם "בשל סיכון שייגרם לנזקק אם יקבל שירות ברשות המקומית שבה נמצא מענו הרשום", או עו"ס שגר ועובד באותה רשות מקומית אך מתוך רצון להגן על פרטיותו אינו מעוניין לקבלו מהמחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית שבה הוא עובד. במקרים כאלו, על פי משרד הרווחה, פתוחה בפני הורים האפשרות לפנות לממונה המוסמך לעניין זה.²⁵

סטייה מהנורמה תיתכן גם במקרים הקשורים ספציפית לעו"ס לסדרי דין. בתע"ס 3.20²⁶ נקבע כי: "עו"ס לעניין סדרי דין שיש לו היכרות אישית עם אחד הצדדים הנוגעים בדבר, שאינה קשורה להיותו מטופל במחלקה לשירותים חברתיים ואשר **יש בה בכדי ליצור חשש לניגוד עניינים או כאשר קיים חשש אחר לניגוד עניינים - יעביר את הטיפול לעו"ס לעניין סדרי דין אחר** בתיאום ובאישור עו"ס מחוזי לעניין סדרי דין". בסעיף בתע"ס המתייחס להיכרות אישית עם המטופל צוין כי "במקרים בהם יש צורך בכך, האחריות על העברת הטיפול בין רשויות הינה של

²³ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

²⁴ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3; ינון אהרוני, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב לחה"כ נעמה לזימי, יו"ר הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, התייחסות לסיכום דיון בנושא: אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, 9 בפברואר 2025, 30 באפריל 2025.

²⁵ ינון אהרוני, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב לחה"כ נעמה לזימי, יו"ר הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, בנושא: התייחסות משרד הרווחה והביטחון החברתי לסיכום דיון בנושא: צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בהליכי פרידה וגירושין, 7 בספטמבר 2025, 17 בנובמבר 2025.

²⁶ הוראות תע"ס 3.20, סעיף 8.6, תפקידו ודרכי עבודתו של עובד סוציאלי לעניין סדרי דין, 30 בדצמבר 2014.

מנהלי מחלקות.²⁷ במקרים שבהם יש חילוקי דעות ואין הסכמה על האחראי לעריכת התסקיר יובא העניין להכרעה של עו"ס מחוזי לעניין סדרי דין. כלומר, **יש מצבים** שבהם למרות השיך לרשות מסוימת, השירות הסוציאלי בכלל והתסקיר בפרט יינתנו ברשות מקומית אחרת וכן **יש מנגנון** (פנייה לעו"ס מחוזי) המטפל במקרים אלה.

2.4 הבטחת איכות התסקיר

בתשובת משרד הרווחה על פנייתנו הוסבר כי כדי להבטיח את מקצועיות התסקיר ננקטים כמה צעדים:²⁸

הכשרה והדרכה – לפי משרד הרווחה כל עו"ס לעניין סדרי דין עובר קורס בסיסי להכשרה לתפקיד כדי לקבל מינוי כחוק. הקורס כולל הכשרה על היבטי התפקיד, התערבות בקונפליקט, מצב הילדים וההורים, ועוד, לרבות התייחסות למאפייני מגזרים שונים. נוסף על כך, נוסף על ההכשרה, ניתנת הדרכה עיתית, אשר נועדה, בין היתר, לאתר אזורי עיוורון, עמדות מודעות ולא מודעות על המשפחה, וחשיבה ביקורתית. עוד צוין כי במקרים רבים ההדרכה היא חיצונית למחלקה, ולכן מאפשרת שיח פתוח וראייה רחבה יותר על המקרה הנדון.

לפי המשרד חלק מההכשרה וההדרכה של עובדים סוציאליים עוסק בערכי המקצוע ובהם עולות גם סוגיות אתיות הקשורות לעבודתו השוטפת. העו"ס מצופה להפריד בין ערכי האישיים לבין ערכי המקצועיים, להיות מודע לפערים הללו ולפעול ברגישות תרבותית כלפי כל אדם הפונה אליו.

בקרה פנים-מחלקתית – לפני שליחת התסקיר לבית המשפט, בעלת תפקיד במחלקה שהוסמכה לכך קוראת את התסקיר ומעלה שאלות או הערות אם ישנן. בשעת הצורך אפשר לפנות לעו"ס המחוזי להתייעצות נוספת.

בחינה בבית משפט – התסקיר הוא מסמך רשמי המוגש לבית המשפט. במקרים מסוימים, כאשר נדרשות הבהרות או שיש חילוקי דעות, ובהתאם לשיקול דעתו של בית המשפט, העו"ס נקרא לחקירה בבית המשפט, ובמסגרתה הוא מפרט בפני בית המשפט את אופן עריכת התסקיר והשיקולים שנסקלו בהכנתו – דבר שמחייב מקצועיות והעמקה בהכנתו.

בהקשר זה הודגש על ידי המשרד שבסופו של דבר בית המשפט הוא המחליט על זמני השהות, על אופן שמירת הקשר עם ההורה האחר ואורחות חייו של הילד. **אם להורה יש השגות על התהליך שבו נערך התסקיר או מסקנותיו הוא יכול לשטוח אותן בפני בית המשפט**. כאמור, השופט יכול לחקור את העו"ס ולבדוק את התהליך. כמו כן בית המשפט יכול להורות על קבלת חוות דעת מומחה כפי שיפורט בהמשך או לא לקבל את המלצות התסקיר.

²⁷ הוראות תע"ס 3.20, סעיף 8.6, [תפקידו ודרכי עבודתו של עובד סוציאלי לעניין סדרי דין](#), 30 בדצמבר 2014.

²⁸ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

לפי משרד הרווחה,
מנגנונים שונים כגון
הכשרה, הדרכה,
בקרה פנים
מחלקתית, ובחינה
בבית המשפט
מבטיחים שהתסקיר
יכתב במקצועיות
הנדרשת

ועדת תסקירים
נועדה לספק נקודת
מבט רחבה
והתייעצות רב-
מקצועית על מצבים
משפחתיים מורכבים

ועדת תסקירים – על פי הנחיית תע"ס 3.20, במקרים מורכבים, לבקשת העו"ס לסדרי דין או לבקשת הפיקוח המחוזי – במקרים המובאים לידיעתו – אפשר לזמן ועדת תסקירים **כדי לגבש הסתכלות רחבה ומעמיקה יותר**, כלומר לחשוב במשותף עם כלל הגורמים המעורים ולגבש המלצות מיטביות לטובת הילד, אשר מועברות לבית המשפט. **אין בידינו נתונים על מספר ועדות התסקירים המכונסות ועל פילוחם לפי מחוז או עיר.**

בוועדת תסקירים משתתפים שני ההורים וצוות המחלקה. נוסף עליהם יכולים להיות מוזמנים גם גורמים נוספים כגון מורה מבית הספר שבו לומד הילד, אחות טיפת חלב, קצין ביקור סדיר ועוד. המוזמנים הנוספים ישמיעו את עמדתם המקצועית, אך לא ייטלו חלק בדיון. משרד הרווחה מעביר למחלקות לשירותים חברתיים תקציב למימון השתתפות של אנשי מקצוע בוועדות התסקירים, כגון פסיכולוגים או פסיכיאטרים. על פי הצורך, בחלק מהוועדות משתתף גם עו"ס מחוזי. לפי הוראת התע"ס, **השתתפות רבנים בדיוני הוועדה נעשית רק בהסכמת שני ההורים.**²⁹

כינוס ועדת התסקירים נתון אפוא לשיקול דעתם של אנשי המקצוע במחלקה לשירותים חברתיים ובמקרים מסויימים לשיקול דעת העו"ס המחוזי. בתשובת המשרד לא צוין אילו מקרים יש להביא לידיעת העו"ס המחוזי, אך נמסר כי המקרים המנוהלים בפרופיל גבוה מגיעים, על פי רוב, לידיעת העו"ס המחוזי, ואף הוא מעורב בטיפול במשפחה. עוד הודגש על ידי המשרד כי גם כאשר הוועדה מתכנסת לבקשת העו"ס המחוזי, היא תתקיים במחלקה לשירותים חברתיים שביישוב ולא במחוז, כיוון שלפי החוק הרשות המקומית היא האחראית על מתן השירותים בתחום הרווחה. לא ברור באיזו מידה גורמים אחרים, לרבות בני המשפחה שעניינה נדון בתסקיר, יכולים להשפיע על ההחלטה לכנס את הוועדת התסקירים. לפי המשרד גם במקרה של ועדת תסקירים, **רק במקרים נדירים מאוד**, בעקבות פנייה של המשפחה ובהתאם לנסיבות, **תישקל העברה של התיק למחלקה ביישוב אחר.**

פניות ציבור – הורה שחושב שנעשה לו עוול במסגרת תסקיר יכול לפנות למחלקת פניות הציבור של המשרד ולבקש בחינה של המקרה. במקרה כזה, לאחר בחינת מכלול החומרים על המחוז להחליט כיצד לפעול. לדברי המשרד, מקרים כאלה נבדקו בעבר וטופלו, אך אין בידינו מידע נוסף על מספר הפניות או על דרך הטיפול בהן.

2.5 חוות דעת שאינן תסקיר

בית משפט רשאי לבקש חוות דעות נוספות, בנוסף לתסקיר או במקומו, כדי לקבוע מהי טובת הילד:

- לפי משרד המשפטים ומשרד הרווחה, בית המשפט יכול לבקש חוות דעת **מיחידות הסיוע שליד בתי המשפט**, שמטרתן לסייע ביישוב סכסוכי משפחה בדרכי הידברות והסכמה

²⁹ הוראות תע"ס 3.20, סעיף 8.12, [תפקידו ודרכי עבודתו של עובד סוציאלי לעניין סדרי דין](#), 30 בדצמבר 2014.

במקום בהתדיינות משפטית. ביחידות הסיוע מועסקים עובדים סוציאליים, עורכי דין, פסיכולוגים ומגשרים. לפי צו בית המשפט לענייני משפחה: "יחידת הסיוע תיתן לבית המשפט חוות דעת על בן משפחה בקשר לתובענה שנדונה בפניו, במקרה חירום, או לצורך מיידיו ובלבד שאין אפשרות באופן סביר לקבל תסקיר מאת פקיד סעד".³⁰ לפי משרד הרווחה לפעמים בתי משפט בוחרים לבקש חוות דעת של יחידות הסיוע, בשל רשימות המתנה ארוכות לתסקירים במחלקות לשירותים חברתיים.³¹

- לפי משרד המשפטים בית המשפט יכול **למנות מומחה** המוכר על ידי בית המשפט (מרשימת המומחים של יחידות הסיוע) לצורך בחינת נושא מסוים שנדון בהליך המשפטי, כגון פסיכולוג שיבחן את מערכת היחסים בין ההורים לילדים.³² ההחלטה על מינוי המומחה יכולה להתקבל ביוזמת בית המשפט, או בעקבות בקשה מאחד ההורים, או משניהם, בכפוף לשיקול דעתו של בית המשפט.³³ אם הבקשה מאושרת, כל צד יכול להביא מומחה מטעמו. מינוי מומחה מטעם בית המשפט ייתכן בתיקים שבהם לא התבקש תסקיר או במקביל לבקשה לקבלת תסקיר. בדרך כלל מימון חוות דעת המומחה יושת על הצדדים.³⁴ כלומר, במצבים שבהם אחד הצדדים אינו מרוצה מהתסקיר, הוא יכול לבקש את אישור בית המשפט להביא מומחה מטעמו, אך הדבר מצריך את אישור בית המשפט ועשוי לדרוש הוצאה כספית.
- לפי משרד המשפטים בית המשפט יכול למנות **אפוטרופוס לדין** – עורך דין מטעם מערך הסיוע המשפטי של משרד המשפטים, שמייצג את הקטין בבית המשפט – כאשר הוא מתרשם שבעקבות הסכסוך בין ההורים אין גורם שמייצג נאמנה את טובת הילד **ואת מכלול הצרכים, הזכויות והאינטרסים** שלו בבית המשפט, והם אינם בהכרח הולמים את רצון מי מהצדדים.³⁵ **לפי המשרד, גם להורה שמורה האפשרות לבקש מבית המשפט למנות לילדו אפוטרופוס לדין**, אם כי בדרך כלל זו תהיה יוזמה של בית המשפט. יצוין כי לפי משרד המשפטים נושא זה אינו מוסדר בחקיקה, אך הוא פרקטיקה מקובלת בבית המשפט. כמו כן

³⁰ [תקנה 3 לצו בית המשפט לענייני משפחה \(הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן\)](#), התשנ"ו-1996.

³¹ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

³² [תקנות בית המשפט לענייני משפחה \(סדרי דין\)](#), התשפ"א-2020, תקנה 25.

³³ בית המשפט יכול לסרב לעריכת בדיקת נוספת הכרוכה במאמץ לא מידתי מצד הילד, בין היתר בשל החשש מפגיעה בילד.

³⁴ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

³⁵ [אפוטרופוס לדין מטעם מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי](#), משרד המשפטים, דף מידע להורה, נובמבר 2021. להרחבה ראו: [ייצוג עצמאי לילדים בסכסוכי גירושין בקונפליקט גבוה](#), מצגת, מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי, משרד המשפטים, ינואר 2018; נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025; יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

לעיתים, אם יש עיכוב בעריכת תסקיר, ייתכן שבית המשפט יעזר בהתרשמותו של האפוטרופוס לדין כדי לקבוע מהי טובת הילד.³⁶

בכל מקרה של ייצוג קטין בסכסוך משפחתי עצים מגובשת עמדת האפוטרופוס לדין על בסיס שיח מתמשך עם הקטין (המותאם לגילו ולכשריו המתפתחים), שיח עם כל אחד מההורים, איסוף מידע מגורמים רלוונטיים (חינוכיים וטיפוליים) ואיזון בין מכלול הצרכים, הזכויות והאינטרסים שלו. ככל שגילו של הקטין בוגר יותר, כך יינתן משקל הולך וגובר לעמדתו של הקטין עצמו – הכול בהתאם לקווים המנחים לייצוג ילדים ונוער.³⁷

במהלך דיוני הוועדה המיוחדת לענייני צעירים נמצא כי אפוטרופוסים לסדרי דין נדרשים לכלים ולהדרכה ייעודיים לעבודה עם האוכלוסיה החרדית, ולעיתים גם לשליטה ביידיש – שכן חלק מהילדים דוברים שפה זו בלבד – כדי לדעת מה רצונו האמיתי של הילד.³⁸

מהסיוע המשפטי נמסר כי עורכי הדין המייצגים קטינים עוברים הכשרות ייעודיות לנושא לרבות סביב סכסוכי משפחה בעצימות גבוהה וניכור הורי. כמו כן, עורכי הדין המייצגים קטינים מונחים מקצועית ומפוקחים על ידי הממונים המחוזיים על תחום ייצוג הקטינים בכל מחוז ממחוזות הסיוע המשפטי.³⁹

3. קשיי קשר וניכור הורי במשפחות שבהן אחד ההורים חרדי לשעבר

עד כה סקרנו כלים מרכזיים בהתערבות המדינה בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה. בפרק זה מוצגים היבטים שונים בסכסוכי גירושין במשפחות שבהן אחד ההורים חרדי לשעבר, תוך התמקדות בקשיי קשר ובניכור הורי. נוסף על כך, בפרק זה נבחנות כמה סוגיות ביישום כלי התערבות סוציאליים ומשפטיים המשמשים בטיפול במשפחות אלו.

לפי משרד הרווחה, למרות ששיעור הגירושין בקהילה החרדית עלה עם השנים, הוא עדיין נמוך בהשוואה לחברה החילונית. הגירושין עדיין נתפסים כתופעה שלילית וחריגה במבנה המשפחה המסורתית, והם נחשבים לא רק ככישלון זוגי אלא גם ככישלון משפחתי וקהילתי. מנגד, בחברה החרדית הקהילה היא גורם המספק חוסן, תמיכה וסיוע לבני המשפחה, בין השאר במצבי פרידה וגירושין.⁴⁰

³⁶ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

³⁷ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

³⁸ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא: [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), ומענה להם, 3 בפברואר 2025.

³⁹ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁴⁰ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

ממחקרים שנערכו בנושא אפשר ללמוד כי הקהילה החרדית חיה במובלעת חברתית סגורה הפועלת להגן על חבריה מהשפעות חיצוניות, ומטרתה היא לשמור ככל האפשר על שלמות המשפחה, בין השאר באמצעות רבנים ואנשי טיפול. התערבות דומה מתרחשת גם בגירושין. **על פי המחקרים, יכול לקרות שלקהילה יש חלק פעיל בהסלמה של סכסוך גירושין בעצימות גבוהה, ותהליך זה עשוי להוביל לפגיעה בקשר הורה-ילד.**⁴¹

3.1 גירושין שבהם אחד מההורים עזב את הקהילה החרדית

ממחקרים שנעשו בנושא אפשר ללמוד כי סכסוך גירושין בעצימות גבוהה בחברה החרדית, שבו אחד ההורים הוא חרדי לשעבר הוא ייחודי ומציב בפני ההורים והילדים אתגרים מיוחדים. הקהילה רואה חשיבות רבה בשמירה על הזהות והערכים החרדיים של הילדים ושל ההורה האחר והיא עשויה לפעול לשימורם, גם במחיר של ניתוק הקשר בין ההורה החרדי לשעבר לבין ילדו.⁴²

בתוך הקהילה החרדית ההורה החרדי לשעבר נתפס כאיום על קהילה ועל המשפחה ובייחוד על ילדיו, שעלולים לסטות מהדרך המקובלת. יתר על כן, עצם העזיבה של העולם החרדי חושפת את יתר בני המשפחה לעולם שונה מהעולם הערכי והדתי של בני המשפחה. היחשפות זו יכולה לערער את העולם הערכי והדתי של הילד. במקביל, גם ההורה שעוזב את החברה החרדית נדרש להסתגל לסביבה תרבותית חדשה ולהתמודד עם השינויים האישיים שהוא עובר.⁴³

לפי משרד הרווחה במקרה שבו אחד ההורים עוזב את החברה החרדית נוצר פער בין אורחות החיים של הילד לאורחות החיים של ההורה. פער זה עלול להעצים את סכסוך הגירושין ופוגע ביכולת להגיע להסכמות בין בני הזוג באשר לאופן שבו יתקיים הקשר בין ההורה לילד.⁴⁴

ממחקרים אפשר ללמוד כי הורה חרדי לשעבר יכול להיתפס כאיום על המשפחה, ולכן לא פעם החברה החרדית יוצאת כנגדו ופועלת לצמצום הקשר שלו עם ילדיו

⁴¹ כרמית כץ, סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה בקרב יוצאים בשאלה והקהילה החרדית, דוח מחקר, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב, המחקר נערך במימון יוצאים לשינוי ועמותת הלל יוצאים בשאלה, ינואר 2020.

Fessel, Yael, "In the Religious Closet: A Phenomenological Study Exploring the Experiences of Jewish Ultra Orthodox Nonbelievers" (2024). Selected Full Text Dissertations, https://digitalcommons.liu.edu/post_fulltext_dis/79; Kay, Julie F. "Prioritizing Children's Educational Interests When One Parent Leaves an Ultra-Orthodox Community." *Family Law Quarterly* 57.2&3 (2024): 2023-2024.

⁴² מהישרדות להתבססות: תמורות בחברה החרדית בישראל ובחברה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר בירושלים, תשע"ב.

Fessel, Yael, "In the Religious Closet: A Phenomenological Study Exploring the Experiences of Jewish Ultra Orthodox Nonbelievers" (2024). Selected Full Text Dissertations, https://digitalcommons.liu.edu/post_fulltext_dis/79; Kay, Julie F. "Prioritizing Children's Educational Interests When One Parent Leaves an Ultra-Orthodox Community." *Family Law Quarterly* 57.2&3 (2024): 2023-2024.

⁴³ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא **אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום. ומענה להם**, 3 בפברואר 2025; כרמית כץ, סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה בקרב יוצאים בשאלה והקהילה החרדית, דוח מחקר, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב, המחקר נערך במימון יוצאים לשינוי ועמותת הלל יוצאים בשאלה, ינואר 2020.

⁴⁴ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

כאמור לעיל, במקרה שבו אין הסכמות, בית המשפט מתערב וקובע מהי טובת הילד. אחת הדרכים המרכזיות לקביעת בית המשפט היא הסתמכות על מעורבות של עו"ס לסדרי דין, באמצעות כתיבת תסקיר.

לפי משרד הרווחה, בעת גיבוש ההמלצות שבתסקיר יש מערך של שיקולים הנשקלים כדי לשמור על טובתו של הילד ולצמצם את הפגיעה בו. **במקרה של חרדים לשעבר נעשה גם ניסיון מרבי לאזן בין שני העקרונות המרכזיים המשפיעים ביותר על טובת הילד:**

- חשיבות שמירת הקשר עם שני ההורים, וחידושו אם נותק;
 - שמירה על זהותו של הילד, על צביון חייו ואורחותיו ומניעת טלטלות נוספות בחייו.
- כאמור לעיל, בגירושין שבהם אחד ההורים עוזב את החברה החרדית בפני הילד נחשפים תכנים שמנוגדים לעולם הערכים שעליו התחנך. לפי המשרד, חשיפה כזו יכולה ליצור מחירים אישיים כגון בלבול, כעס, ערעור על יסודות העולם הדתי והערכי ועוד, וכן מחירים חברתיים כגון סכנת סילוק ממסגרות חינוכיות, פגיעה בשידוכים, חרם ונידוי. בכל המחירים האלה יש להתחשב בעת עריכת התסקיר.⁴⁵ על פי ניסיון משרד הרווחה, לרוב בתהליך הפרידה והגירושין, הקטינים נשארים נטועים בחברה החרדית; שמירה על צביון חייו של הילד נועדה לצמצם את היקף הפגיעה בילד הנלווית להליך הגירושין וכן לכבד את אורחות החיים שבהם הוא נטוע באותה נקודת זמן.⁴⁶

מן המשרד הודגש כי הפרידה לא הופכת את ההורה החרדי לשעבר להורה לא ראוי או לא רצוי. להפך, יש חשיבות רבה לקשר של הילד עם ההורה החרדי לשעבר, ויש לבחון את האופן שבו יתקיים הקשר. בהקשר הזה, מטרת התסקיר היא להמליץ על הדרך המיטבית להתמודד עם ההתנגשות בין ערכי ההורים, ולהוביל למקום שבו ערכים אלו מתקיימים זה לצד זה ולא אחד על חשבון האחר – כלומר לבחון כיצד מאפשרים לילד להתמודד עם השינוי ולהחזיק את הפערים בסגנונות החיים שנוצרו בחייו. על פי המשרד, במסגרת התסקיר מגובש מתווה המצמצם ככל האפשר את הפגיעה בילד. כך למשל ייעשה ניסיון להגיע להסכמות על שמירת צרכיו של הקטין בתוך שתי מציאויות שונות, כגון הסכמה על התכנים התרבותיים שהוא יצרוך, כשרות המזון ועוד.⁴⁷

לפי המשרד, יש מקרים שבהם הגירושין מציפים בעיות בתפקוד ההורי, שהיה עוד קודם לסכסוך הגירושין, כך שעזיבת החברה החרדית היא רק מרכיב אחד בתמונה הכוללת. כך למשל במקרים שבהם ההורה שנשאר בחברה החרדית אינו הורה מטיב לילד, אזי החלופה

⁴⁵ שם.

⁴⁶ שם.

⁴⁷ שם.

שתיבחן היא המלצה על העברת המשמורת להורה החרדי לשעבר, שהוא אפוטרופוס טבעי על הילדים, ובתנאי שיכובדו תנאי חייו של הקטין וצרכיו.

לפי הסיוע המשפטי **סוגיית טובת הילד היא מורכבת**. אצל ילדים קטנים אפשר לפעמים לפעול כדי להשיג שמירה על הקשר; אך אצל קטינים בוגרים יותר, ובעיקר מתבגרים, שהתחנכו על ערכי הקהילה הדתית, **השבירה של האמונות והערכים לעיתים קשה מאוד, ולכן אין רצון במפגש עם ההורה שאמונותיו שונות מאלו של הקטין**. לעיתים, **חרף ניסיונות שונים לחידוש הקשר, הילד מוסיף להתנגד** לקשר והמעורבות המשפטית האינטנסיבית כבר מייצרת אצלו תחושת אובדן אמון במערכת ובטיפול, ואז אין ברירה **והקשר עם ההורה מתנתק כדי לשמור על טובת הילד**.⁴⁸

על פי הסיוע המשפטי היבט נוסף של קביעת טובת הילד הוא שגם בתסקירים, כמו בכל תחום, ההקשר החברתי משפיע על התפיסות והפרשנות של המצב שנבחן, כגון מה נחשב כהתנהגות מסכנת של ילד. כך למשל עישון והסתובבות בחברת בחורים בחברה הכללית לא תיחשב בהכרח להתנהגות מסכנת מצד נערה, אך אותה התנהגות עשויה להיחשב מסכנת בחברה החרדית, וככזו להשפיע על ההמלצות בתסקיר או של האפוטרופוס לדין.⁴⁹

בדיון הוועדה המיוחדת לענייני הצעירים נטען כי מערכות הרווחה אינן רוצות לייצר טלטלה בחיי הילד, ולעיתים הדבר כופה על היוצא מהחברה החרדית העמדת פני חרדי. עוד נטען כי העמדת הפנים מאבדת מהאפקטיביות שלה כאשר הילדים עוברים גיל מסוים, ונוצר חוסר אמון בין הילד להורה. הילדים נמצאים בקונפליקט נאמנות ובקונפליקט ערכי ניכר, נוסף על חווית הנטישה מצד ההורה שעזב את החברה החרדית, כשזו לא המציאות ואף להפך.⁵⁰

לטענת ארגוני החברה האזרחית, טובת הילד היא הקשר עם שני הוריו, והיא עולה על הפגיעה האפשרית בשינוי באורחת חייו של הילד או מחשיפת העולם החילוני בפניו. עוד נטען, כי על אף נסיונות ההסתרה, הילד יודע כי ההורה עזב את החברה החרדית וכי דוקא ההתמודדות עם השינוי, תוך **ליווי מקצועי שיסייע להכיל בהדרגה את השינוי** הקיצוני שהמשפחה עוברת, היא שתועיל לילד, ולעומת זאת התעלמות מהשינוי יכולה ליצור נזקים רגשיים ארוכי טווח.⁵¹

⁴⁸ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁴⁹ שם.

⁵⁰ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, החלטות ועדה בנושא: ישיבת מעקב – צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, 7 בספטמבר 2025.

⁵¹ נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025.

3.2 ניכור הורי

מעדויות של חרדים לשעבר, המובאות במחקרים שונים, וכן מעדויות של אנשי מקצוע העוסקים בתחום אפשר ללמוד כי יש מקרים שבהם ההורה החרדי לשעבר מנוכר מילדיו בשל עזיבתו את החברה החרדית. **נטען כי הניכור אינו רק מאפיין של סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה, אלא נובע מהתערבות אקטיבית של הקהילה לצמצום הקשר שבין ההורה לילדיו.**⁵² עוד נטען כי **ננקטות פעולות שונות כנגד ההורה שעזב את הקהילה כדי למנוע חשיפה של הקהילה החרדית, ובמיוחד הילדים, לעולם החילוני;** איום מצד רבנים ובעלי סמכות דתית, שאם יעזבו או יבחרו בחזות שאינה דתית, הם לא יראו את ילדיהם בכלל; איום שהילדים יסולקו מבתי הספר ויתקשו בשידוכין; חוסר תקשורת והתעלמות מוסדות החינוך מההורה שעזב, ואף רישום למוסדות חינוך ללא הסכמת ההורה ואף ללא ידיעתו.

במאמרים אחרים הוזכרו **פרקטיקות שונות של ניכור הורי שגם הקהילה מעורבת בהן,** כגון התגייסות הקהילה למימון המאבק המשפטי בהורה החרדי לשעבר; הצעה של פיצויים כלכליים בתמורה להחלשת הקשר עם הילדים; ניהול דיונים מרובים בבתי משפט ובמערכות הרווחה; העלאת טענות שווא באשר להשפעה רעה על הילדים או לשימוש באלימות כלפיהם; אי-שמירה על קיום הסדרי שהייה; ניסיונות להרוויח זמן בבית משפט, לצד הפחדת הילדים; הכפשת ההורה המנוכר, האשמתו וערעור התפיסה של הילד על עולמו הערכי והמוסרי של ההורה שעזב את החברה החרדית; מניעת עזרה רגשית לילדים לעיבוד תהליך הגירושין.⁵³

המחשה לקיומם של לחצים אלו מופיעה בפסק דין שעסק בניכור הורי כלפי הורה חרדי לשעבר. בפסק הדין נכתב כך: **"האם, משפחתה, והקהילה הנמצאת מאחוריה הם הגורמים לניכור ההורי.** המגמה של המשיבה לנתק את הילדים מאביהם, מונעת מתחושתה הפנימית של רצון להשאיר את הילדים בחברה סגורה דתית חרדית, ולמנוע מהם קונפליקטים... אך, לפי הבנתי המשפטית, אין האם 'בעלת הבית' היחידה על הילדים. גם אם זה רצונה, ולטעמה זו הדרך

⁵² הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא **אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם**, 3 בפברואר 2025; נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025; כרמית כץ, **סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה בקרב יוצאים בשאלה והקהילה החרדית – דוח מחקר**, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב (המחקר נערך במימון יוצאים לשינוי ועמותת הלל יוצאים בשאלה), ינואר 2020.

Fessel, Yael, "In the Religious Closet: A Phenomenological Study Exploring the Experiences of Jewish Ultra Orthodox Nonbelievers" (2024). Selected Full Text Dissertations, https://digitalcommons.liu.edu/post_fultext_dis/79; Kay, Julie F. "Prioritizing Children's Educational Interests When One Parent Leaves an Ultra-Orthodox Community", *Family Law Quarterly* 57(2&3) : 2023–2024.

⁵³ שירלי בן שלמה וענבר גולני רייך, **פיתוח פרוטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים**, אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוגוסט 2024.

Nadan, Y., Katz, C., Zion, T. & Wertheimer, A. (2021), "High-intensity parental disputes in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents", *Children and Youth Services Review*, 120, 105726.

לממש את חובתה הדתית, אין בית המשפט צריך לאפשר לה זאת... אם הגורמים לניכור ההורי הם האם, משפחתה המצומצמת והחברה החרדית, יש לבחור מבין אמצעי האכיפה... את האמצעים האפקטיביים ביותר המתאימים לנתוני תיק זה".⁵⁴

לפי הסיוע המשפטי, מכלל המקרים שטופלו לאורך השנים היו **מקרים אחדים בלבד שבהם היתה מעורבות של הקהילה עצמה בסכסוך המשפחתי והפעלת לחץ מצידה**. עוד נמסר כי **היו מקרים שבהם ילד חרדי הוצא מביתו בצו בית משפט והורחק מהסביבה המנכרת כדי לבודד השפעות מהקהילה**, וכדי שיוכל לחדש את הקשר עם ההורה המנוכר. **דרך פעולה כזו ננקטת במקרים מעטים מאוד**. דרך פעולה כזו נתפסת על ידי מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי **כפתרון הגובה מחירים כבדים מהקטין** (פתרון חוץ-ביתי עשוי להיות טראומתי, ולפיכך על פי חוק הנוער הוא ננקט אך ורק כמוצא אחרון בעבור קטינים נזקקים). יש לציין כי מהלך **כזה לא דווקא מניב את התוצאה הרצויה**.⁵⁵

3.3 הפעלת לחץ על גורמי רווחה

יש עדויות על מקרים שבהם קהילה חרדית התערבה בסכסוכי גירושין עד כדי הפעלת לחץ על עו"ס לסדרי דין לכתוב המלצות המיטיבות עם ההורה החרדי

ממחקרים ומעדויות של אנשי מקצוע העוסקים בתחום אפשר ללמוד כי היו מקרים שבהם עו"ס לסדרי דין הייתה נתונה ללחצים מהקהילה המעורבת בסכסוך הגירושין, ונטען שהייתה מושפעת מהם בעת כתיבת המלצות בקשר להסדרי שהות ושמירה על הקשר עם ההורים.⁵⁶ מעדויות המובאות במחקרים אפשר ללמוד כי יש עו"סיות שחוו לחץ מצד הקהילה – ובכלל זה עלבונות ושיימינג – כדי שתתאים את המלצות התסקיר כך שיצומצם הקשר עם ההורה החרדי לשעבר. עוד נטען כי יש מקרים שבהם המלצות אינן נקבעות על פי טובת הילד, אלא לפי טובת הקהילה.⁵⁷ במהלך דיוני הועדה המיוחדת לענייני צעירים, ארגוני חברה אזרחית וחוקרים שהציגו בדיון טענו כי אין זה נדיר שעו"ס לעניין סדרי דין, שהיא עצמה מהקהילה החרדית, **תכתוב תסקיר שאינו מאוזן, מכיוון שהיא נמצאת תחת לחץ של רבני קהילות ושל משפחות עם מעמד בקהילה**

⁵⁴ רמ"ש 55946/11/16 פלוני נ' פלונית, רמ"ש 8373/05/17 פלוני נ' פלונית (בית המשפט המחוזי בירושלים), 5 במרץ 2019.

⁵⁵ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁵⁶ נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025.

Fessel, Yael, "[In the Religious Closet: A Phenomenological Study Exploring the Experiences of Jewish Ultra Orthodox Nonbelievers](#)", 2024; Nadan, Yochay, Katz, Carmit, Zion, Tamar & Wertheimer, Aya, [High intensity parental dispute in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents](#). *Children and Youth Services Review*, 120, 2021;

שירלי בן שלמה וענבר גולני רייך, [פיתוח פרוטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצמות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים](#), אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוגוסט 2024; תומר פרסיקו, [נייר מדיניות: מנגנוני שליטה בחברה החרדית](#), אוניברסיטת רייכמן, מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים, הלל יוצאים בשאלה, ספטמבר 2025.

⁵⁷ תומר פרסיקו, [נייר מדיניות: מנגנוני שליטה בחברה החרדית](#), אוניברסיטת רייכמן, מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים, הלל יוצאים בשאלה, ספטמבר 2025.

– דבר שעלול להשפיע על ההמלצות לבית המשפט ובעקבות זאת לצמצמם את הקשר עם ההורה החרדי לשעבר.⁵⁸

במחקרים שנכתבו בנושא **נטען כי עו"ס חרדיות מושפעות מהסמכות הרבנית-דתית** וכן מהחשש כי תהיה פגיעה בתקצוב המחלקות על ידי הרשות המקומית, המושפעת גם היא מרבנים ומאנשי ציבור. **עוד נטען כי מצב זה תורם לכך שחרדים לשעבר נמצאים בעמדת נחיתות בקביעת הסדרי שהות.**⁵⁹ **יודגש כי אין בידינו מידע אמפירי המאפשר לבחון את היקף התופעה ומאפייניה.**

3.4 התמודדות ההורה החרדי לשעבר

בדיוני הוועדה המיוחדת לענייני הצעירים הוסבר כי הורים יוצאי החברה החרדית מתקשים לעיתים לעמוד מול הלחצים, בין היתר מפני שלעיתים קרובות הם **נעדרי משאבים כספיים למימון ייצוג ראוי בבית המשפט, ולעיתים הם גם חסרים משאבים נפשיים** להתמודדות מול כוחות קהילתיים חזקים ומאורגנים. נוכח זאת הם מפסידים לא-פעם את הזכויות ההוריות שלהם.⁶⁰ בהקשר זה נציין כי הוועדה ביקשה מהסיוע המשפטי להרחיב את הסיוע שהוא מעניק לאוכלוסיה זו.⁶¹

עזיבת העולם החרדי יכולה להיות מאתגרת כשלעצמה ומלווה בבדידות ובקשיים כלכליים המקשים על היכולת להתמודד מול ההורה האחר, שלעיתים מגובה בקהילות חזקות ובעלות אמצעים

רבים מהצעירים החרדים לשעבר המתמודדים עם גירושין הם צעירים חסרי עורף משפחתי. כלל הטיפול והסיוע לצעירים חרדים לשעבר, ובכללם הורים לילדים, נדון פעמים רבות בוועדה לענייני צעירים ובוועדות נוספות.⁶² מהדיונים אפשר ללמוד כי לחלק מיוצאי החברה החרדית יש צרכים מיוחדים הנוגעים לקשיי השתלבות בשירות הצבאי, בתחום התעסוקה והלימודים הגבוהים וכן קשיים רגשיים, כלכליים ואחרים. חלקם יוגדרו כצעירים חסרי עורף משפחתי הזקוקים לסיוע אינטנסיבי כדי לצלוח את תקופת המעבר מחיים בחברה חרדית סגורה לחיים בסביבה תרבותית שונה, בין אם דתית ובין אם חילונית. הסיוע ניתן באמצעות תוכנית יתד של משרד הרווחה. הפתרונות ניתנים ישירות על ידי המשרד ובאמצעות עמותות, וממוקדים בליווי רגשי, תמיכה בדיוור, הוסטלים, השלמת השכלה ורכישת מקצוע, תמיכה חברתית ועוד. מידע

⁵⁸ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025.

⁵⁹ שירלי בן שלמה וענבר גולני רייך, [פיתוח פרטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים](#), בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר אילן, אוגוסט 2024; תומר פרסיקו, נייר מדיניות 2, מנגנוני שליטה בחברה החרדית, אוניברסיטת רייכמן, מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים, הלל יוצאים בשאלה, ספטמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025.

⁶⁰ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025.

⁶¹ שם.

⁶² לדוגמה: הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני הצעירים, [מערך דיוור חירום לצעירים בסיכון בכלל, וב"חרבות ברזל" בפרט](#), 2 בינואר 2024; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם](#), 16 במאי 2024, 3 בפברואר 2025.

נוסף על הצרכים והפתרונות הניתנים ליוצאי החברה החרדית, אפשר למצוא במסמכי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.⁶³

בציין כי בשל הצורך בהגדרת פתרונות מדויקים וייחודיים לחרדים לשעבר, משרד הרווחה פועל לעיגון המדיניות בתקנון העבודה הסוציאלית.⁶⁴

4. (היעדר) נתונים

בפרק זה מוצגים נתונים הקשורים להיקפי התסקירים הנכתבים במקרים של סכסוכי גירושין והתייחסות משרד הרווחה ומשרד המשפטים באשר להיקף ההתערבות של הקהילה החרדית בסכסוכי גירושין. עוד מוצגים בפרק נתונים שהתקבלו מארגוני החברה האזרחית.

לבדוק את הנתונים מול המייל של עדו

בשנת 2024 הוגשו על ידי עו"ס לעניין סדרי דין כ-31,100 תסקירים בעניין של כ-22,200 משפחות. מכלל התסקירים שהוגשו בשנת 2024 הוגשו כ-16,700 תסקירי פרידה וגירושין בעניין של כ-10,400 משפחות. מהנתונים שנאספו באותה שנה נמצא כי רוב המשפחות (73%) שבעניין נכתבו תסקירי פרידה וגירושין הוגדרו כמתמודדות עם קשיים בקשר הורה-ילד. לפי הגדרות משרד הרווחה 40% מהמשפחות (3,071) חוות קשיי קשר נורמטיביים; אצל 34% משפחות (2,608) יש הסתות כלפי הורה אחד או שניהם; 17% משפחות (1,313) מתמודדות עם סרבנות קשר וב-9% מהמשפחות (679) יש ניכור הורי. בסוף שנת 2024 נספרו 2,378 צווים שיפוטיים ברשימות המתנה לעריכת תסקיר.⁶⁵

בידי משרד הרווחה אין נתונים על מספר המשפחות בסכסוך גירושין גבוה שהופנו לעו"ס לעניין סדרי דין שבהן אחד מבני הזוג הוא חרדי לשעבר.⁶⁶ לעומת זאת, יש נתונים על תסקירים שנכתבו במחלקות לשירותים חברתיים ביישובים חרדיים מובהקים, כגון מודיעין עלית, ביתר עלית ואלעד, אך עם זאת, גם ביישובים אלה, אי אפשר לדעת אילו תסקירים קשורים למשפחות שבהן אחד ההורים עזב את החברה החרדית.⁶⁷ משכך, נתונים על תסקירים ביישובים אלה אינם יכולים ללמד על היקף התופעה.

⁶³ יסכה מוניקנדס-גבעון, [מדיניות הסיוע לצעירים חרדים לשעבר חסרי עורף משפחתי בשגרה ובחירום](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 15 בפברואר 2024; יסכה מוניקנדס-גבעון, [צעירים חסרי עורף משפחתי](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 14 באוקטובר 2024; אילה אליהו, [השלמת השכלה בצה"ל לחיילים חרדים וחרדים לשעבר](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2 באוגוסט 2020.

⁶⁴ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3; ינון אהרוני, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב לחה"כ נעמה לזימי, יו"ר הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, התייחסות לסיכום דיון בנושא: [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), 9 בפברואר 2025, 30 באפריל 2025.

⁶⁵ דוח פעילות 2024, אגף בכיר משפחות, ילד ונוער בקהילה, מינהל שירותים חברתיים ואישים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, 2025.

⁶⁶ יצוין גם שטרם פורסמו נתונים רשמיים כלליים על מספר החרדים לשעבר, כמה מהם גרושים וכמה מהם הורים לילדים.

⁶⁷ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

אין נתונים רשמיים על מספר המשפחות שבהן אחד ההורים חרדי לשעבר שעברו גירושין בעצמות גבוהה או שהופנו לעו"ס לסדרי דין לשם עריכת תסקיר

לפי תחום ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים, המדינה אינה צד להליכי גירושין ולכן אין לה מידע פרטני על טענות להשפעות קהילתיות במקרים של ניכור הורי במצבים של סכסוך גירושין בעצימות גבוהה, למעט במקרים פרטניים המטופלים בסיוע המשפטי או באמצעות אפוטרופוס לדין.⁶⁸

**משרד הרווחה והסיוע
המשפטי במשרד
המשפטים מכירים
מקרים מעטים שבהם
היתה מעורבות של
הקהילה החרדית
בסכסוך גירושין**

גם בידי הסיוע המשפטי של משרד המשפטים אין נתונים בכל הקשור לקטינים המיוצגים במשפחות שבהם אחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית, או להורים המקבלים סיוע משפטי במשפחות אלו.⁶⁹ עם זאת, משרד הרווחה והסיוע המשפטי מכירים מצבים שבהם קהילות חרדיות היו מעורבות בסכסוכי גירושין שבהם אחד ההורים עזב את החברה החרדית.

לפי משרד הרווחה לעיתים רחוקות במצבי קונפליקט בין הורים, אשר אינם עולים בקנה אחד עם ערכי הקהילות השונות בחברה החרדית, יש מעורבות של הקהילה בקשר בין בני הזוג באמצעות רבנים, גורמים מטעם בית הספר ועוד.⁷⁰ לפי הסיוע המשפטי, מכלל המקרים שטופלו לאורך השנים, היו מקרים מעטים שבהם היה גם ניכור קהילתי במשפחות שבהן אחד ההורים עזב את החברה החרדית. במקרים אלה הייתה מעורבות של הקהילה עצמה בסכסוך המשפחתי והפעלת לחץ מצידה.⁷¹ נוכח היעדר מידע על התופעה, הוועדה המיוחדת לענייני הצעירים ביקשה להתייחס להליכי פרידה וגירושין בסקר העוסק באפיון יוצאי החברה החרדית, המתוכנן על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.⁷²

נתוני חברה אזרחית

גורמים אחדים בחברה האזרחית מדווחים על כמה עשרות תיקים פעילים שיש בהם ניכור הורי וקשיי קשר עם הילדים במצבי פרידה וגירושין של מי שעזבו את החברה החרדית,⁷³ ועל כ-350 מקרים שטופלו על ידם במשך השנים.⁷⁴

⁶⁸ יעל בלונדהיים, אשכול ילדים משפחה ורווחה, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 29 באוקטובר 2025.

⁶⁹ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁷⁰ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

⁷¹ נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁷² הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, סיכום החלטות דיון בנושא [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, החלטות ועדה בישיבת מעקב: [צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), 7 בספטמבר 2025.

⁷³ עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025.

⁷⁴ שם.

מטעם תוכנית צעדים – סיוע בתחום המשפטי ליוצאי החברה החרדית שמצויים בהליכי פרידה וגירושין – נערך סקר בקרב המוכרים לתוכנית ביוני 2025. על הסקר ענו 228 הורים חרדים לשעבר המצויים בהליכי פרידה וגירושין. בסקר נמצאו, בין היתר, הממצאים שלהלן:⁷⁵

- ל-65% מהמשיבים היה הליך משפטי בנושא משמורת והסדרי שהות, בין אם היה הסכם ובין אם לא. ל-62% מהמשיבים שהיה הליך משפטי בעניינם או עדיין ישנו, מונתה עו"ס לעניין סדרי דין. כלומר, ל-90% משיבים מונתה עו"ס לסדרי דין (כ-40% מכלל המשיבים).
- מבין אלו שמונתה להם עו"ס לסדרי דין, לכ-20% נקבעה בין היתר הפנייה למרכז קשר, לכ-32% נקבע מינוי אפוטרופוס לקטין ולכ-47% מהם נקבעה ועדת תסקירים (אפשר שבאותה משפחה ייקבעו כל ההליכים המנויים לעיל). כאמור לעיל, אין בידינו נתון על היקף המקרים שבהם נקבעת ועדת תסקירים בכלל האוכלוסייה.
- עוד נמצא כי 50% מהנשים החרדיות לשעבר שהשיבו על הסקר קיבלו משמורת מלאה. נטען כי שיעור זה נמוך מהמקובל.

יודגש שאין בידינו נתונים השוואתיים, ועל כן קשה ללמוד מנתונים אלה אם התופעות שהוצגו לעיל שונות מהמצב באוכלוסייה הכללית. ייתכן שעם העלייה בשיעורי הגירושין בחברה החרדית, כפי שהוזכר לעיל, תחול עלייה גם בשיעורי הגירושין במשפחות שבהן אחד ההורים עזב את החברה החרדית.

5. דרכי טיפול

5.1 מיתון השפעות חיצוניות

חשיבות עו"ס מהקהילה

לפי משרד הרווחה, לא אחת עו"ס לסדרי דין משתייכת לחברה שבה היא עובדת ובדרך כלל יש בכך יתרון להכרת מאפייני החברה ורגישויותיה. אחד היתרונות בכך שהתסקיר מבוצע ברשות שבה הילד מתגורר הוא שהעו"ס מכירה את הקהילה שבה הוא חי ואת אורחות חייו, ויכולה להיות רגישה לניואנסים תרבותיים שעומים הקטין מתמודד.

עם זאת, לפי המשרד, במצבים שבהם מתעורר חשש לניגוד עניינים או ליחס לא הוגן להורה מהמשך הטיפול בו במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, נבחנת האפשרות להחלפת העו"ס המטפל. ההורה רשאי לפנות למשרד הרווחה, ולבקש שישקול את העברת הטיפול בענייניו לרשות אחרת. אין בידינו נתונים על מספר הפעמים שנערך שינוי כזה.

לדברי אנשי מקצוע העוסקים בתחום, יש כיום עשרות מקרים פעילים שבהם חרדים לשעבר מתמודדים עם קשיי קשר עם ילדיהם

כלל הגורמים מכירים ביתרונות של עו"ס המכירה את האוכלוסייה שאיתה היא עובדת, אך לפי ארגוני חברה אזרחית זו עלולה להיות גם חולשה, למשל במקרים שבהם העו"ס נתונה ללחצים מצד הקהילה המעורבת בסכסוך המשפחתי

⁷⁵ סקר תוכנית צעדים בנושא: מאפייני סכסוכי הגירושין של יוצאי ויוצאי החברה החרדית, מצגת, יוני 2025; נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025.

יודגש כי ארגוני החברה האזרחית והחוקרים הנזכרים לעיל **מכירים בחשיבות שיתוף הפעולה בין עובדות סוציאליות לגורמי סמכות ורבנים בקהילה החרדית**. גם העסקת עובדות סוציאליות חרדיות בקהילה החרדית נתפסת כחיובית, ומאפשרת שיתוף פעולה פורה וקידום סוגיות בתחום הרווחה והגנה על קטינים ועבודה מקצועית ומעמיקה בשל ההבנה העמוקה של העו"סיות את הסביבה והתרבות.

עם זאת, נטען כי שיתוף הפעולה לעיתים הופך חרב פיפיות, כאשר הקהילה משפיעה על עבודת העו"ס כך שהיא מושפעת מאינטרסים זרים.⁷⁶ כאמור לעיל, מעדויות אחדות אפשר ללמוד כי יש עו"סים שנתקלו בלחץ רב מהקהילה המקומית, כדי שייצגו את עמדת הקהילה, וכן כי לחצי הקהילה יכולים להשפיע על מצבו של הילד, כגון איום בהוצאה מבית ספר, ניכור ההורי החרדי לשעבר וכדומה.

שינוי קהילתי

כאמור לעיל, טובת הילד היא עמוד התווך של ההמלצות בתסקיר. עם זאת, **אין הסכמה בסוגיה מהי טובת הילד במקרה שאחד ההורים עזב את החברה החרדית**. נטען כי יש מקרים שבהם הקהילה החרדית מתערבת בסכסוך הגירושין, כך שהיא משפיעה על תהליך קביעת טובת הילד והקשר עם ההורה החרדי לשעבר.

עמדת חוקרים ואנשי מקצוע בתחום היא כי **צמצום השפעות חיצוניות על ההורים יאפשר להשאיר את הליכי קבלת ההחלטות בידיהם, ולמתן את הסכסוך**. לעמדתם, יש לפעול למניעת התערבות הקהילה במצבי סיכסוך גירושין בעצימות גבוהה. אחת הדרכים היא עבודה עם הקהילה עצמה כיעד להתערבות, באמצעות העלאת המודעות בחברה החרדית לנזקים הנגרמים לילדים בזמן סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה וניתוק הקשר של ההורה המנוכר מילדיו.⁷⁷

בתשובה על פנייתנו למשרד הרווחה בשאלה אם הוא רואה בקהילה המונעת קשר מוגן של ילד עם הורה חרדי לשעבר, יעד להתערבות, השיב המשרד כי הרשויות עצמן מנהלות את הקשרים עם הקהילות המשתייכות אליהן. נוכח תשובה זו נשאלת השאלה האם אין זו אחריות המשרד להנחות את הרשויות המקומיות או לתמוך בעבודתן מול הקהילה החרדית, ולהעלות את המודעות לנזק העלול להתלוות למעורבות הקהילה בסכסוך המשפחתי.

⁷⁶ שם; תומר פרסיקו, נייר מדיניות 2 – מנגנוני שליטה בחברה החרדית, אוניברסיטת רייכמן, מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים, הלל יוצאים בשאלה, ספטמבר 2025.

⁷⁷ Nadan, Yochay., Katz, Carmit., Zion, Tamar. & Wertheimer, Aya, High intensity parental dispute in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents. *Children and Youth Services Review*, 120, 105726. 2021.

שינוי הרשות האחראית על התסקיר

דרך אחרת שהוצעה על ידי ארגוני חברה אזרחית ואחרים היא **שהתסקיר יועבר על ידי גורמים שאינם שייכים לקהילה שאליה שייכת המשפחה**.⁷⁸ עוד הוצע **לקבוע פרוטוקול ייעודי למקרים שבהם יש חשד למעורבות גבוהה של הקהילה בעבודת העו"ס לסדרי דין**.

ההצעה להעברת התסקיר לגורם אחר אומצה על ידי הוועדה המיוחדת לענייני צעירים והיא ביקשה ממשרד הרווחה לקדם פרוטוקול טיפול במקרים אלו, ולהעביר את התיק ועריכת התסקיר לטיפול של ועדה מחוזית.⁷⁹ הצעה זו נדחתה על ידי משרד הרווחה על הסף, בטענה כי המשרד אינו אחראי על עריכת התסקיר אלא הרשויות המקומיות.⁸⁰

כאמור לעיל, עריכת התסקיר נקבעת לפי השייך של המשפחה לרשות המקומית שבה היא מתגוררת. לפי עמדת משרד הרווחה, הרשות המקומית היא האחראית על עריכת התסקיר ומשרד הרווחה אינו יכול לשנות את הרשות שתבצע את התסקיר. נזכיר כי נמצאו תקדימים שבהם התאפשר להחליף את הרשות, וכן לפי משרד המשפטים, במקרה שהנהלים הקיימים אינם משרתים את הצרכים, אפשר לקבוע נהלים אחרים.

נוסף על ההסבר של המשרד להתנגדותו לשינוי הרשות המטפלת, הודגש כי **לפי עמדתו מדובר בתופעה שאינה ייחודית למצב של עזיבה של החברה החרדית של אחד ההורים**, אלא למצבים שבהם יש פערים בין אחד ההורים לקהילה, ולכן אין צורך בקביעת פרוטוקול ייעודי.

לפי המשרד, כפי שפורט לעיל, **עו"ס לסדרי דין הן מקצועיות ויש סביבן מערך של הכשרה, הדרכה ועוגנים נוספים דוגמת חקירה בבית משפט**, כדי למנוע השפעות זרות בקביעת המלצות בתסקיר. **ככלל, כאשר יש טענות על עבודת עו"ס לסדרי דין הן מטופלות בידי הנהלות המחלקות לשירותים חברתיים ובמקרים מסוימים גם במעורבות של גורמי הפיקוח המחוזיים של משרד הרווחה**.⁸¹

⁷⁸ נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025; שירלי בן שלמה וענבר גולני רייר, [פיתוח פרוטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים](#), אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוגוסט 2024; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא: [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), [ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, החלטות ועדה בנושא ישיבת מעקב – [צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), 7 בספטמבר 2025.

⁷⁹ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא [אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), [ומענה להם](#), 3 בפברואר 2025; הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, החלטות ועדה בנושא ישיבת מעקב – [צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום](#), 7 בספטמבר 2025.

⁸⁰ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3; ינון אהרוני, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב לחה"כ נעמה לזימי, יו"ר הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, בנושא: התייחסות משרד הרווחה והבטיחות החברתי לסיכום דיון בנושא: [צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בהליכי פרידה וגירושין](#), 7 בספטמבר 2025, 17 בנובמבר 2025.

⁸¹ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

הוצע על ידי ארגוני חברה אזרחית לאפשר עריכת תסקיר על ידי רשות מקומית אחרת כדי לנטרל הפעלת לחץ על הקהילה. משרד הרווחה מתנגד לכך בטענה שלא מדובר בתופעה ייחודית לחברה

לפי הסיוע המשפטי, אין במערך ייצוג קטינים גישה השונה במהותה לייצוג בחברה החרדית. ככלל, **המערך משתדל תמיד לוודא התאמה תרבותית בין המייצג לבין הקטין, כדי שיוכל להבין את עולמו ואת האינטרקציות והכוחות השונים הפועלים בסביבתו** ובכללם ההורים, בית הספר והסביבה. כלל זה אינו שמור רק לבני העדה החרדית, כי אם לכל המגזרים והעדות וכחלק מההבנה כי כדי לקדם את מלוא הצרכים האינטרסים והזכויות של קטין יש להבין הבנת עומק את עולמו.

לצד זאת יש הכשרה ייעודית כפי שמוזכר לעיל.⁸² גם כאן נשאלת השאלה אם אפוטרופוס לדין המגיעה מהחברה החרדית, עלולה גם להיות מושפעת מלחצים של הקהילה; ואם כן, אילו כלים יש למשרד כדי לזהות ולטפל בבעיה כזו אם תתעורר.

5.2 חוות דעת שאינן תסקיר

כאמור לעיל, יש בידי בית המשפט גם את האפשרות לבקש חוות דעת של מומחים או לאשר בקשה לחוות דעת נוספת. חוות דעת כזו יכולה לייצג את עמדות ההורים, ולסייע במקרה שבו אחד ההורים טוען שנעשה לו עוול. אין בידינו מידע על השימוש בפועל בחוות דעת של גורמים חיצוניים, כגון יחידות הסיוע שליד בתי המשפט או מומחים שמונו מטעם בית המשפט. כמו כן, במסגרת מסמך זה לא נבחנה השפעת גורמים שיכולים להקשות על חרדים לשעבר לפעול בכיוון זה, כגון גורמים כלכליים, מודעות לאפשרות, נגישות לאנשי מקצוע, רשימות המתנה ועוד.

בידי ההורים יש גם אפשרות לחקור את העו"ס שכתבה את התסקיר, ולבקש מבית המשפט לבחון את הליך הפקתו. גם באשר לסוגיה זו אין בידינו מידע על היישום בפועל ועל גורמים מעכבים ליישום פרקטיקה זו בבית המשפט.

כאמור לעיל, כאשר ממונה אפוטרופוס לדין, בית המשפט נעזר בעמדתו כדי לקבוע מהי טובת הילד. לפי הסיוע המשפטי במשרד המשפטים, לעיתים **יש מקרים שבהם עמדת האפוטרופוס לדין, שונה ממסקנות העו"ס בתסקיר. מצבים כאלו ייתכנו בכל המגזרים או החברות שמהם מגיעים קטינים** שיוצגו על ידי הסיוע המשפטי. למעט הכשרה ייעודית לנושא, אין מדיניות שונה לטיפול במקרים כאלה.

5.3 מענים מותאמים

בדיוני הוועדה המיוחדת לענייני הצעירים נטען כי נוכח המאפיינים הייחודיים שיש לאוכלוסייה זו והאתגרים שעמם היא התמודדת בעת הגירושין,⁸³ **נדרשים מענים מותאמים וקביעת**

⁸² נטע ברק, ממונה ארצית (מדיניות ציבורית), הנהלת הסיוע המשפטי, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בנובמבר 2025.

⁸³ כפי שהוזכר לעיל: נטולת תמיכה משפחתית וקהילתית, נתונה לעיתים להשמצות וניכור של הקהילה, נאלצת להתמודד מול קהילות חזקות ולא רק מול בן הזוג לשעבר או בת הזוג לשעבר, נתונה בעצמה בתקופה המצרובה משאבים רגשיים בשל עזיבת החברה המוכרת וצעידה ראשונה בחברה חדשה ולא מוכרת, ומעל לכול: ילדים החווים פרידה של הוריהם במקביל לשינוי שהורה חווה ולחשיפה לערכים ותכנים שלא היו מוכרים ולעיתים מנוגדים לעולם החברתי והערכי שהכירו עד כה.

פרוטוקול ייעודי לטיפול, ליווי ומעקב. פרוטוקול כזה עשוי לעסוק בהעברת רשות מטפלת במקרה שעולה חשד לניגוד עניינים, יתייחס לדרכי טיפול מותאמות בזוג שנמצא בהליכי גירושין ובילדיהם, כדי להתמודד עם מורכבות הפרידה על רקע השבר שנלווה לעזיבת החברה החרדית וייסייע להכיל בהדרגה את השינוי הקיצוני.⁸⁴ נוסף לכך, הפרוטוקול יעסוק גם **בדרכים למציאת פתרונות** שיאפשרו להורים לגדל את ילדיהם עם שתי דמויות הוריות, שכל אחת מהן **מתפשרת באופן כזה** שהם והילדים יכולים להחזיק את המורכבות שבין העולמות.⁸⁵

יתר על כן, אנשי מקצוע המליצו לכנס **ועדה משותפת** למשרד הרווחה, משרד המשפטים, נציגי חברה אזרחית וחרדים לשעבר כדי לדון בהיבטים הייחודיים של המצב ולבחון כלים ייעודיים שיוכלו לתת מענה ייעודי לניכור הורי וקשיי קשר אצל יוצאי החברה החרדית.⁸⁶

כאמור לעיל, לפי המשרד המודלים הטיפוליים כיום מותאמים גם לחרדים לשעבר. כלומר **אין פרוטוקול טיפולי ייחודי למצבים של ניכור הורי המושפע ממעורבות של הקהילה החרדית כלפי הורה חרדי לשעבר.**

על רקע מחסור במרחבים שבהם ההורה יוצא החברה החרדית יכול להיפגש עם ילדיו מבלי לחשוף אותם לסביבה שאינה חרדית, הומלצה המלצה נוספת למציאת פתרון טכני – שבמקרה זה הופך למהותי – הקצאת מרחב ייעודי ניטרלי, שיכיל חדרים המותאמים למפגש עם הילדים. מרחב כזה יהיה ללא פיקוח ויאפשר לבנות קשר יציב ללא צורך בהסתמכות על טוב ליבם של בני משפחה שמוכנים לארח אותם או שוטטות בגינות ובפארקים.⁸⁷

המלצה זו באה גם על רקע טענה כי חרדים לשעבר מופנים לעיתים למרכזי קשר כדי לקיים שם את הקשר עם הילדים, למרות שמקום זה אינו מותאם לכך.⁸⁸ מרכז קשר הוא מסגרת אזורית מוגנת, תומכת ומקצועית המאפשרת קיום מפגשים בין הורים לילדיהם במצבים של קונפליקטים

⁸⁴ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, החלטות ועדה בנושא ישיבת מעקב: צרכים ומענים של יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, 7 בספטמבר 2025.

⁸⁵ שירלי בן שלמה וענבר גולני רייך, פיתוח פרוטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים, אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוגוסט 2024.

⁸⁶ נטע קמר, מנהלת תוכנית צעדים, שיחה, 19 בנובמבר 2025; עו"ד בתיה כהנא דרור, מנכ"לית לשעבר של עמותת מבוי סתום, עמיתה במכון הרטמן, שיחה, 22 באוקטובר 2025.

⁸⁷ שירלי בן שלמה וענבר גולני רייך, פיתוח פרוטוקול התערבות טיפולי בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה כשאחד מבני הזוג עזב את החברה החרדית ולזוג יש ילדים, אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוגוסט 2024.

⁸⁸ הכנסת ה-25, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, דיון בנושא אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום. ומענה להם, 3 בפברואר 2025; כרמית כץ, סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה בקרב יוצאים בשאלה והקהילה החרדית, דוח מחקר, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב, המחקר נערך במימון יוצאים לשינוי ועמותת הלל יוצאים בשאלה, ינואר 2020.

Fessel, Yael, "In the Religious Closet: A Phenomenological Study Exploring the Experiences of Jewish Ultra Orthodox Nonbelievers" (2024). Selected Full Text Dissertations, https://digitalcommons.liu.edu/post_fultext_dis/79; Kay Julie F. "Prioritizing Children's Educational Interests When One Parent Leaves an Ultra-Orthodox Community", *Family Law Quarterly* 57.2&3 (2024): 2023-2024.

קשים במשפחה על רקע של פרידה, גירושין, אלימות וסיכון.⁸⁹ מדובר במסגרת זמנית מפוקחת, אשר אינה מתאימה לאורך זמן ולמצבים שבהם לא נדרש פיקוח.

לפי משרד הרווחה בדרך כלל המלצות התסקיר אינן מפנות למרכזי קשר, אלא לבנייה של קשר עצמאי בקהילה, ואין מדיניות של מתן המלצות הכוללות הפניה אוטומטית למרכזי קשר. עם זאת, במקרי קצה ובהמשך להחלטה שיפוטית שלעיתים ניתנת עוד לפני מעורבות עו"ס לסדרי דין, אפשר להיעזר לתקופה זמנית גם במרכזי הקשר או במרכזים טיפוליים לבניה של הקשר במסגרת מפוקחת ומטפלת. עוד הודגש על ידי המשרד כי יצירת סביבה שמונעת היחשפות לאורח חיים שאינו חרדי לא תהיה סיבה לכניסה למרכזי קשר.⁹⁰

6. סיכום

ניכר כי יש הסכמה בין משרדי הממשלה לארגוני החברה האזרחית והעוסקים בנושא, כי חלק ממאפייני הניכור בחברה החרדית גם אם אינם בלעדיים לחברה החרדית, הם ייחודיים בהשוואה לחברה הכללית, וכי יש מקרים שבהם קהילות חרדיות מתערבות באופן ניכר בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה ובמיוחד במקרים שבהם אחד ההורים חרדי לשעבר. עם זאת, אין הסכמה על היקף התופעה, על השלכותיה ועל הדרך שבה יש להתמודד עימה.

כאמור לעיל, מעורבות קהילות חרדיות בסכסוך גירושין במשפחות שבהן אחד ההורים חרדי לשעבר יכולה להשפיע הן על טובתו של הילד (הסתה של הילדים, איום בהרחקה מבית הספר ועוד) והן על הליך קביעת טובת הילד (חשש לניגוד עניינים בעבודת עו"ס לסדרי דין). למרות שיש הסכמה שתופעות כאלה עלולות לקרות, אין הסכמה על אופן הטיפול בהן.

כפי שהוזכר לעיל, משרד הרווחה מתנגד להעברת עריכת התסקיר לרשות שאינה מעורבת במקרה, ומסכים לכך במקרים חריגים מאוד. נוסף על כך, **אין המשרד רואה צורך בקביעת מדיניות ייעודית לקבוצה זו**. בתשובת המשרד לפנייתנו בדבר כלים ייעודיים לטיפול בניכור הורי אצל חרדים לשעבר, נמסר כי **התופעות שצוינו הן נקודתיות ומטופלות כפי שמטופלות כלל התלונות** לגבי עבודתם של עובדים סוציאליים. נוסף לכך, המשרד **מטפל בניכור הורי באופן מערכתי**, באמצעות למידה מעמיקה, בין השאר, באמצעות סקירת ספרות רחבה, בניית מודלים טיפוליים לטיפול בקשיי קשר במרכזי הטיפול בקהילה, המותאמים גם למשפחות של חרדים לשעבר, ופיתוח כלי המסייע לעו"ס לסדרי דין לאבחן רצף קשיי הקשר.⁹¹

מנגד, ארגוני חברה אזרחית ואנשי מקצוע בתחום מבקשים להעלות את המודעות לנזקים הפוטנציאליים של המעורבות הקהילתית בסכסוכי גירושין עם מאפיינים ייחודיים, לקדם

⁸⁹ משרד הרווחה והשירותים החברתיים, **מרכזי קשר**, 1 בדצמבר 2025.

⁹⁰ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3.

⁹¹ תשובת משרד הרווחה, ראו לעיל בהערה 3; ינון אהרוני, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב לחה"כ נעמה לזימי, יו"ר הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, התייחסות לסיכום דיון בנושא: אתגרים וצרכים מרכזיים של צעירים יוצאי החברה החרדית בשגרה ובחירום, 9 בפברואר 2025, 30 באפריל 2025.

פתרונות מותאמים לקבוצה זו, בין השאר באמצעות הקמת ועדה בין-משרדית שתעסוק בנושא, ולקבוע פרוטוקול טיפול ייעודי הן בקשר לשינוי הרשות המקומית העורכת את התסקיר והן בקשר למערך הטיפול הזוגי והמשפחתי.

גט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL

